

UDK 159.946.3-053.2:81

81'234.2:376

811.163.42'367.625

Izvorni znanstveni članak

Prihvaćeno za tisak 4. rujna 2012.

Gordana Hržica
Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Laboratorij za psiholingvistička istraživanja
ghrzica@erf.hr

Daj mi to napisaj: preopćavanja glagolske osnove u usvajanju hrvatskog jezika

Usvajanje morfološkog sustava složen je zadatak u jezičnom usvajanju. Kako bi ga olakšali, mladi govornici rabe različite strategije pojednostavnjivanja. Pojednostavnjivanja sustava s vremenom se u urednome jezičnom razvoju gube i jezik mladoga govornika postaje sve sličniji onomu odraslih govornika. Rekonstrukcija strategija pojednostavnjivanja moguća je proučavanjem preopćavanja (engl. *overregularizations*), specifične skupine pogrešaka u spontanome govornom jeziku. Prijašnja istraživanja i teorijska promišljanja izdvajaju transparentnost i produktivnost glagolskih paradigmi kao osnovne kriterije opisa preopćavanja glagola tijekom jezičnog usvajanja. Ovaj rad opisuje istraživanje glagolskih preopćavanja u usvajanju hrvatskog jezika.

Polazi se od glagolskih paradigmi opisanih u sustavu glagolskih vrsta i razreda kako bi se klasificirala glagolska preopćavanja. U kroatističkoj su literaturi glagoli svrstani u vrste i razrede s obzirom na razliku između infinitivne i prezentske osnove. Veći se dio preopćavanja sastoji od odabira pogrešnog oblika osnove u tvorbi glagolskog oblika (pr. infinitivna osnova: *pis-a-*, prezentska osnova: *piš-e-*, ispravan oblik: *piš-e-m*, preopćavanje: **pis-a-m*). Izdvojena su sva glagolska preopćavanja iz Hrvatskog korpusa dječjeg jezika (Kovačević, 2002.), longitudinalnog korpusa koji sadržava transkripte govornog jezika troje djece koja usvajaju hrvatski jezik. Djeca su snimana više puta na mjesec, od progovaranja do otprilike treće godine života. Sva su preopćavanja kategorizirana s obzirom na pripadnost glagola glagolskoj vrsti ili razredu te na pripadnost preopćenog oblika glagolskoj vrsti ili razredu. Analiza pokazuje da je u hrvatskome transparentnost određene glagolske vrste ili razreda ključna za opisivanje preopćavanja. Utjecaj produktivnosti nije se mogao odrediti jer ne postoje glagolske vrste koje su produktivne, a da istovremeno nisu i transparentne.

1. UVOD

Preopćavanja gramatičkog sustava (engl. *overregularizations*) jedan su od temeljnih postupaka u jezičnom usvajanju. Poznati su primjeri iz različitih jezika. Primjerice, u tvorbi prošlog vremena u engleskome (engl. *Past Tense*) preopćava se primjena morfema *-ed*, što dovodi do njegove uporabe u neadekvatnim situacijama. Poznat je primjer koji je naveo Pinker (1995., str. 109): *we holded the baby rabbits* (mi – držati:PERF:ERR – mali:PL – zec:PL).

U hrvatskome uspješnost tvorbe različitih oblika jedne glagolske natuknice ovisi o dvama postupcima. Prvo, osnovne gramatičke kategorije glagola (vrijeme, lice, broj i rod) označavaju se prikladnim infleksijskim morfemima. Međutim uz odabir prikladnog infleksijskog morfema nužno je odabrati i prikladan oblik osnove, u skladu s pravilima izmjene osnova. Takva su pravila u deskriptivnim gramatikama opisana u dijelu koji se bavi podjelama glagola na glagolske vrste i razrede.

1.1. Proučavanje korpusa dječjeg jezika

Korpusi dječjeg jezika sastoje se od zapisa snimaka jezične proizvodnje govornika koji usvajaju određeni jezik. U pravilu su longitudinalni te pružaju jedinstven uvid u ranu jezičnu proizvodnju. Naime, do barem druge godine života teško je govoriti o uspješnoj izravnoj metodi proučavanja jezične proizvodnje (pregled: Demuth, 2008.) te korpusi u kojima se u pravilnim vremenskim razmacima uzrokuje dječji jezik pružaju niz vrijednih podataka o jezičnom usvajanju. Uz korpus se pojavljuju i neke druge metode, primjerice, ljestvice koje popunjavaju roditelji (u hrvatskome su to Komunikacijske razvojne ljestvice – Kovačević i sur., 2012.), međutim jezična je proizvodnja takvim ljestvicama mjerena preko posrednika, to jest preko druge odrasle osobe.

Osim što pružaju uvid u najraniji jezični razvoj, korpusi pružaju i posebnu vrstu informacija nedostupnih drugim istraživanjima, a to je razvojna komponenta jezičnog usvajanja. Korpusi dječjeg jezika mogu pokazati na koji se način jezični sustav određenog ispitanika mijenja kroz vrijeme. Ako je dostupno više ispitanika, moguće je načine promjene sustava koji su zajednički svim ili većem broju ispitanika u određenoj mjeri generalizirati. Pri tome proučavanje korpusa ne teži postavljanju normativnih razvojnih vrijednosti. Podatci dostupni u korpusu služe za osiguravanje uvjeta da se opišu miljkazi i karakteristike jezičnog razvoja. Bez takvih opisa bilo bi teško zamisliti osmišljavanje, primjerice, istraživačkih paradigmi i jezičnih testova.

U ovom će se radu pokušati objasniti preopćavanja glagolskog sustava u usvajanju hrvatskog jezika na temelju primjera iz Hrvatskog korpusa dječjeg jezika (HKDJ, Kovačević, 2002.). HKDJ je korpus govornog jezika troje djece longitudinalno praćene u procesu jezičnog usvajanja. Djeca su snimana od pojave prvih riječi do otprilike treće godine života nekoliko puta na mjesec. Takav način prikupljanja podataka stvara veliku bazu podataka o jezičnom razvoju unatoč manjem broju ispitanika. Podatci o preopćavanjima u drugim jezicima, posebice kad je riječ o prvim opisima i/li o jezicima koji nisu engleski, priku-

pljeni su većinom iz sličnih korpusa dječjeg jezika (pregled za engleski, primjerice, Marcus i sur. (1992.); za druge jezike, primjerice, Bitner i sur. (2000.).

Da bi se u potpunosti objasnilo kako djeca postupkom preopćavanja olakšavaju usvajanje glagolskog sustava, nužno je glagole promatrati iz perspektive glagolskih vrsta jer se kategorijom glagolske vrste objašnjava promjena oblika osnove.

1.2. Glagolske vrste – pregled

Glagolske vrste u hrvatskom jeziku opisuju međuodnos infinitivne osnove i prezentske osnove, a kao primarnu pri grupiranju različite podjele rabe jednu od osnova ili naizmjenično obje. U različitim se gramatikama hrvatskog jezika glagoli na različit način svrstavaju u glagolske vrste i razrede. Ovdje su prikazane tri podjele. Uz podjelu prikazanu u gramatici Barić i sur. (1997.) predstavljene su dvije podjele čija je karakteristika usmjerenost primijenjenoj uporabi jezičnog znanja. Za prikaz ostalih podjela hrvatskoga glagolskog sustava na vrste i razrede upućuje se na rad Jelaska (2005.). U ovom se istraživanju promatraju samo preopćavanja glagola s tematskim vokalima prije infinitivnog nastavka. Sukladno tomu, vrste koje opisuju glagole bez tematskog vokala (nazivaju se još netematskim ili nultim glagolima) neće biti prikazane. S obzirom na raznovrsnost ove skupine glagola, analiza njihovih preopćavanja moguća je kao zasebno istraživanje.

Od podjela u hrvatskim gramatikama često se rabi podjela prema gramatici Barić i sur. (1997.). Glagoli se dijele u 6 glagolskih vrsta, od kojih treća i peta imaju razrede, kao što je prikazano u tablici 1. Većina netematskih glagola pripada u prvu vrstu, stoga se ona ovdje ne navodi (o netematskim glagolima u ostalim vrstama ove podjele u Jelaska, 2005.).

Tablica 1. Podjela glagola na glagolske vrste i razrede prema gramatici Barić i sur. (1997.)

2. vrsta	-nU → E	maknuti → maknem				
		<i>1. razred</i>		<i>2. razred</i>		
3. vrsta	nije -I → I	JE → I	voljeti → volim	-A → I	trčati → trčim	
4. vrsta	-I → I	misлити → mislim				
		<i>1. razred</i>		<i>2. razred</i>		
5. vrsta	-A → A, E	- A → A	trebati → trebam	- A → (jot.) E	lagati → lažem	
		<i>3. razred</i>		<i>4. razred</i>		
		- A → E	orati → orem	vA i jA → jE	davati → dajem	smijati → smijem se
6. vrsta	-VvA → uje	putovati → putujem	mačevati → mačujem	smanjivati → smanjujem		

Podjela glagola na glagolske vrste temeljena na kriteriju produktivnosti kao jednom od kriterija predstavljena je u radu Dresslera i sur. (1996.). Autori dijele glagole u hrvatskome na četiri osnovne vrste s pripadajućim razredima. Svakom razredu određuju produktivnosti, temeljeći stupanj produktivnosti na sposobnosti glagolske vrste da tvori novotvorence. Govoreći o glagolskim vrstama, rabe termine makroklasa (engl. *macroclass*), klasa (engl. *class*) i mikroklasa (engl. *microclass*). Ova je podjela nastala kako bi se lakše objasnilo jezično usvajanje, izolirajući čimbenike koji bi na usvajanje mogli utjecati.

Tablica 2. Podjela glagola na glagolske vrste prema Dressleru i sur. (1996.) (V = vokal; C = konsonant)

1. makroklasa				
	1. klasa -Vv-ati			
opis	1. mikroklasa -Vv-ati V=o	2. mikroklasa -Vv-ati V=i	3. mikroklasa -Vv-ati V=e	4. mikroklasa -Vv-ati V=korijensko -u ili -a
primjer	put-ov-a-ti → put-uj-e-m	smanj-iv-a-ti →smanj-uj-e-m	mač-ev-a-ti → mač-uj-e-m	plju-v-a-ti → plju-j-e-m da-v-a-ti → da-j-e-m
produktivnost	+	+	+/-	-
	2. klasa -Vv-ati			
	1. mikroklasa	2. mikroklasa		
opis	bez V, korijen završava na -i-	korijen završava na -j-		
primjer	pi-ti →pi-j-e-m	grij-a-ti → grij-e-m		
produktivnost	-	-		

2. makroklasa				
	1. klasa V-ti → C-e-m			
opis	1. mikroklasa V = /u/ C = /n/	2. mikroklasa V = /e/ C = /n/	3. mikroklasa V = /e/ C = /m/	
primjer	mak-nu-ti → mak-n- e-m	poč-e-ti →poč-n-e-m	uz-e-ti → uz-m-e-m	
produktivnost	+	-	-	
	2. klasa V-ti → C-e-m, V=a			
opis	1. mikroklasa C – palatalizacija	2. mikroklasa C – bez palatalizacije	3. mikroklasa proširenje korijena	
primjer	lag-a-ti →la-ž-e-m	kašlj-a-ti → kašlj-e-m	br-a-ti →ber-e-m	
produktivnost	+/-	-	-	

3. makroklasa V-ti → -i-m		4. makroklasa	
klasa/opis	1. klasa V-ti → -i-m; V=i	opis	V-ti → -a-m; V=a
primjer	nos-i-ti → nos-i-m	primjer	gled-a-ti → gled-a-m
produktivnost	+	produktivnost	+
klasa/opis	2. klasa V-ti → -i-m; V=je		
primjer	volj-e-ti → vol-i-m		
produktivnost	-		
klasa/opis	3. klasa V-ti → -i-m; V=a		
primjer	blej-a-ti → blej-i-m		
produktivnost	-		

Za prikazane je dvije podjele, kao i za druge podjele na vrste u hrvatskim gramatikama, karakteristična raznovrsnost kriterija podjele. Naime, neke se vrste i razredi unutar određene podjele dijele s obzirom na infinitivnu osnovu, a neke druge s obzirom na prezentsku osnovu. Alternativnu podjelu, temeljenu isključivo na prezentskim oblicima, predlaže Jelaska (2002., 2003., prema Jelaska, 2005.). U toj se podjeli glagoli prvo dijele na tri skupine s obzirom na prezentske nastavke, zatim na vrste prema odnosu tematskih vokala u infinitivu i prezentu, a u trećoj skupini i prema fonološkim promjenama pred tematskim vokalima. Podjela je prikazana u tablici 3.

Tablica 3. Podjela glagola na glagolske vrste prema Jelaski (2005.)

-a-m	-i-m	-e-m
1. vrsta A - A trebati → trebam	2. vrsta I - I misliti → mislim	5. vrsta nU - E maknuti → maknem
	3. vrsta JE - I voljeti → volim	6. vrsta VvA - uJE putovati → putujem
	4. vrsta A - I trčati → trčim	7. vrsta vA - jE davati → dajem
		8. vrsta A - E smijati → smijem se
		9. vrsta - A → (jot.)E lagati - lažem

Također, Jelaska (2005.) navodi i različite pojave koje se zbivaju u prezentu glagola, u odnosu prema infinitivu. Prve dvije vrste imaju jednak tematski vokal u obje osnove. Treća, četvrta, peta i osma vrsta zamjenjuju tematske vokale (A - I, A - E, U - E), uključujući i monoftongizaciju (ojednoglasnjenje) (IE → I). U ostalim se vrstama događa ujednačenje sufiksalnog vokala (6. vrsta), palatalizacija prijelaznika (7. vrsta) te jotacija zatvornika, uključujući i epentezu (9. vrsta). Jelaska ističe da je navedena podjela samo jedna od mogućih te da su se vrste mogle podijeliti prema različitim kriterijima, kao što su čestotnost

članova, manji broj vrsta ili veći broj vrsta. Također, kao jednu od mogućih podjela autorica navodi i kriterije prepoznatljivosti te plodnosti. Prepoznatljivost definira kao mogućnost nedvojbenog određivanja prezentske osnove na temelju poznavanja infinitivne. Plodnost određuje kao kategoriju čestotnosti glagola koji se pojavljuju unutar određene glagolske vrste. Pojmove plodnost i prepoznatljivost ključno je razlikovati od pojmova produktivnosti i transparentnosti (karakteristične za rad Dresslera i sur. (1996.)), što je detaljnije objašnjeno u sljedećem odlomku.

Jelaska (2005.) podjelu glagola gleda iz perspektive primijenjene lingvistike, promišljajući o mogućoj primjeni i reperkusijama promjene glagolskih osnova kroz glagolske vrste u metodologiji poučavanja hrvatskoga kao stranog jezika.

U daljnjem će se tekstu kao primarna rabiti podjela na glagolske vrste prema Jelaski, a uz nju će se navoditi odgovarajuće vrste i razredi podjele Barić i sur. (1997.). Bit će napomenuto kada se te dvije podjele ne poklapaju u potpunosti.

1.3. Čimbenici ključni za jezičnu obradu i usvajanje: transparentnost i produktivnost

Autori koji su se bavili problematikom glagolskih vrsta u hrvatskome iz perspektive jezične obrade i usvajanja (Dressler i sur., 1996.) ističu dva čimbenika ključna za usvajanje glagolskog sustava, transparentnost i produktivnost. Ovi su čimbenici dio tipološki orijentirane teorije jezičnog razvoja, prirodne morfologije primijenjene na jezično usvajanje (Dressler i Karpf, 1995.).

1.3.1. Transparentnost i formalna složenost

Dressler i sur. (1996.) transparentnost definiraju kao odsutnost morfološki uvjetovanih promjena unutar određene paradigme. Ovaj se pojam može povezati s pojmom formalne složenosti, kako ga je definirao Slobin (1982.). Pri tome bi formalna složenost bila obrnuto proporcionalna transparentnosti određenog oblika ili paradigme. Ipak, ove koncepte razlikuje njihova osnovna usmjerenost: dok se kod pojma formalne složenosti govori o postupku ili o kategoriji, pojmom transparentnosti opisuje se prvenstveno paradigma.

Točno određenje transparentnosti u smislu kvantificiranja paradigmi u hrvatskome nije provedeno. Jelaska (2005.) nabraja sve morfološke promjene koje se mogu dogoditi unutar određene glagolske paradigme u hrvatskome (isključujući pri tome nulte glagole). Ipak, ne daje se procjena transparentnosti vrsta, a ne čine to ni Dressler i sur. (1996.). Jelaska (2005.) rabi već spomenut pojam prepoznatljivosti. Međutim taj se pojam odnosi na mogućnost određivanja prezentske osnove iz infinitivne (primjerice, glagoli šeste vrste su prepoznatljivi jer kraj infinitivne osnove *-iva-/ -ova-/ -eva-* u prezentskoj osnovi uvijek prelazi u *-uje-*). To što je glagolska vrsta predvidljiva nikako ne mora značiti da je i transparentna. štoviše, jedna od najtransparentnijih glagolskih vrsta (prema Jelaski, 2005. prva glagolska vrsta) nije predvidljiva jer infinitivna osnova koja završava na *-a-* može u prezentskoj osnovi prijeći u *-a-*, *-e-* ili *-i-* (hodati – hodam; plakati – plačem; trčati – trčim).

U ovom će se radu pokušati odrediti stupanj transparentnosti glagolskih vrsta i razreda dodjelom težinskih pondera temeljenih na broju i količini promjena koje se događaju pri transformaciji glagolskih osnova iz infinitivne u prezentsku. Ponder odražava mjeru težine određene glagolske paradigme, a temelji se na kriterijima koji su teorijski određeni kao ključni za obradu i usvajanje glagolskog sustava. U obzir su uzeta dva osnovna kriterija. Jedan je postojanje različitih glagolskih osnova unutar jedne vrste, a drugi je stupanj promjene osnove. Glagolske paradigme bodovane su sukladno tim kriterijima. Ako je osnova jednaka (stalna), glagolskoj je paradigmi dodijeljen najviši ponder transparentnosti (5). Ako dolazi samo do promjene tematskih vokala, ponder transparentnosti je 4. Ako je riječ o promjeni tematskog vokala, ali monoftongizacijom, ponder je 3. Ponder 2 dobile su glagolske paradigme kod kojih se uz promjenu tematskog vokala provodi jotacija ili palatalizacija prijelaznika. Ponder transparentnosti 1 dodijeljen je glagolima kod kojih postoji i ujednačenje sufiksnog vokala i palatalizacija prijelaznika i promjena tematskog vokala.

Kod dviju vrsta glagola (prva i druga) međusobni odnos različitih osnova formalno je najjednostavniji: infinitivna i prezentska osnova jednake su. Također, u infinitivu ne dolazi do promjene osnove. Time se, što se tiče mogućnosti generalizacije, glagole koji pripadaju navedenim vrstama i razredu može smatrati formalno izrazito jednostavnima: postoji jedan oblik za sve glagolske osnove. Gledano iz perspektive tvorbe glagolskih oblika, ove dvije vrste zapravo imaju samo jednu osnovu (ako se osnova definira kao različit oblik, što nije uvijek slučaj) te postoje argumenti po kojima bi njihova transparentnost trebala ili mogla biti izračunana po drugačijim kriterijima od one ostalih glagolskih vrsta i razreda.

Ostale glagolske vrste i razredi nemaju jednake osnove. Kod četvrte, pete i osme glagolske vrste mijenja se vokal prije flektivnog morfema (tematski vokal), dok ostatak osnove ostaje nepromijenjen. Kod treće glagolske vrste dolazi do promjene tematskog vokala monoftongizacijom, što je čini nešto manje transparentnom od prethodne tri vrste. Sedma i deveta glagolska vrsta uz promjenu tematskog vokala provode i jotaciju ili palatalizaciju prijelaznika. Šesta je glagolska vrsta najmanje transparentna jer uz palatalizaciju prijelaznika i promjenu tematskog vokala provodi i ujednačenje sufiksnog vokala.

Tablica 4. Prikaz pondera transparentnosti u različitim glagolskim vrstama i razredima (najtransparentnije: 6; najmanje transparentno: 1)

G. vrsta i razred (Jelaska, 2005. – J; Barić i sur., 1997. – B)	Stalnost osnove	Stupanj promjene osnove	TP (ukupno)
J: 1 B: 4	1	5	6
J: 2 B: 5. 1.	1	5	6
J: 3 B: 3. 1.	0	3	3

J: 4 B: 3. 2.	0	4	4
J: 5 B: 2.	0	4	4
J: 6 B: 6.	0	1	1
J: 7 B: 5. 4.	0	2	2
J: 8 B: 5. 3. (i dio 5. 4.)	0	4	4
J: 9 B: 5. 2.	0	2	2

Iz tablice je vidljivo da se glagolske vrste u hrvatskome, s obzirom na transparentnost u tvorbi prezenta, mogu poredati od najmanje transparentne do najtransparentnije kao na slici 1.

1.3.2. Produktivnost

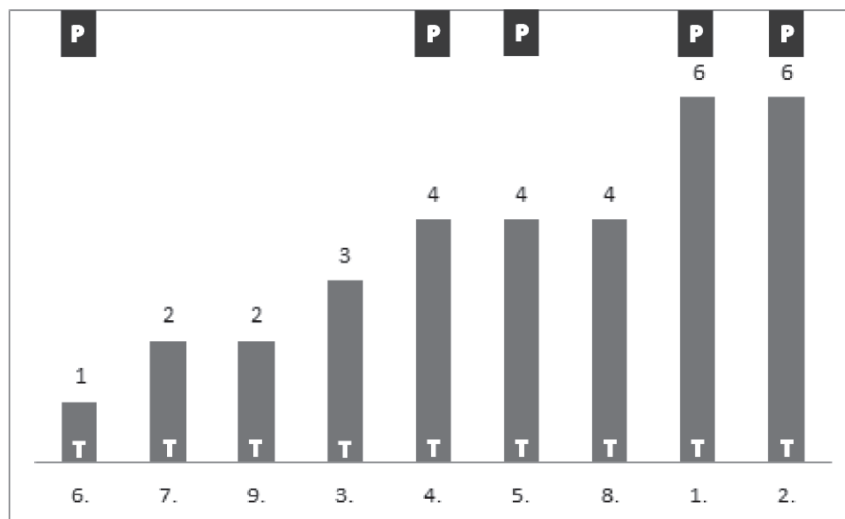
Dressler i sur. (1996.) u definiranju produktivnosti polaze od smještaja određene klase glagola unutar glagolskog sustava. Ističe se da su produktivne klase središnje, a neproduktivne ili čak izolirane klase (primjerice, supletivne) periferne. Ova definicija vrijedi čak i ako se glagoli koji pripadaju neproduktivnim i izoliranim klasama često pojavljuju. Autori upozoravaju da je to u skladu sa psiholingvističkim modelima prema kojima se izolirane paradigme i neproduktivne mikroklaše moraju pohraniti leksički, za razliku od produktivnih koje mogu biti pohranjene i drugačije (izdvajanjem i aktivnom uporabom pravila).

Produktivne se klase prepoznaju po tome što su otvorene za prihvatanje novih riječi. Dakle, novotvorenice ili posuđenice u jezik ulaze upravo u produktivnim klasama. U hrvatskome su produktivne glagolske vrste: gledati – 1. vrsta (Barić i sur., 1997.: 5. vrsta, 1. razred); nositi – 2. vrsta (Barić i sur., 1997.: 4. vrsta); maknuti – 5. vrsta (Barić i sur., 1997.: 2. vrsta); putovati – 6. vrsta (Barić i sur., 1997.: 6. vrsta).

Jelaska (2005.) govori o plodnosti glagolskih vrsta. Međutim taj je pojam nešto drugačiji od produktivnosti, kako je definiraju Dressler i sur. (1996.). Dok je njima glavni kriterij mogućnost ulaska u jezik novih riječi koje rabe određenu glagolsku paradigmu, Jelaska (2005.) iznosi podatke o broju glagola unutar određene glagolske vrste. Temeljem vlastitih istraživanja kao najplodnije glagole (najveći postotak među 100 najčešćih glagola) ističe prvu vrstu, drugu vrstu te devetu vrstu. Općenito kao plodne glagolske vrste ističe svih devet. Ovaj pristup dodatno je razrađen u Bošnjak Botica (2011.).

S obzirom na to da ova dva srodna pojma ipak imaju različito značenje, u ovom će se radu produktivnost gledati s obzirom na podjelu Dresslera i sur. (1996.), dakle, kao otvorenost paradigme novim riječima. Djelomično se produktivnost preklapa s plodnošću (prva i druga vrsta kao najproduktivnije i najplodnije), ali u ostalome se dvije podjele razlikuju.

Slika 1. Glagolske vrste: stupanj transparentnosti i produktivnost

1.4. Dosadašnje spoznaje o preopćavanjima u spontanoj jezičnoj proizvodnji

Problemom usvajanja glagola u hrvatskom jeziku bavili su se u novije vrijeme većinom istraživači okupljeni u Laboratoriju za psiholingvistička istraživanja Polin (Odsjek za logopediju, Edukacijsko–rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu) te njihovi suradnici. Prva su istraživanja provedena tijekom rada na Hrvatskom korpusu dječjeg jezika (HKDJ – Kovačević, 2002.). Ta su istraživanja provedena na podacima po jednog djeteta iz HKDJ-a, često samo na nekoliko mjeseci. Tako u međujezičnom istraživanju troje djece, govornika triju različitih jezika, hrvatskog, francuskog i njemačkog (Andel i sur., 2000.) traže se zajedničke strategije usvajanja glagola djece iz tipološki različitih jezika. Autori analizom glagolskog sustava djevojčice Antonije tijekom pet mjeseci uočavaju u glagolskoj morfologiji tendenciju preopćavanja prema jednostavnijim glagolskim vrstama. Uočavaju odstupanja kao što su *hoćem* i *vidiju* te ih objašnjavaju sukladno teoriji prirodne morfologije primijenjene na jezični razvoj (Dressler i Karpf, 1995.). Navode da je prelazak iz neproduktivne prema produktivnoj glagolskoj vrsti očekivan u skladu s podjelom prema glagolskim vrstama temeljenom na produktivnosti (Dressler, Dziubalska-Kořaczyk i Katićić, 1996.). U istom je radu to potvrđeno usporedbom s dvoje druge djece, govornika drugih jezika. Osim ove pojave, autori navode i da u glagolskim oblicima postoji tendencija zamjenjivanja prvog i drugog lica jednine trećim. Ovu pojavu nešto drugačije objašnjava Katićić (1997.) u jednom od prvih radova nastalih na temelju podataka iz HKDJ-a. Ona nadopunjuje teoriju o infinitivima kao polaznim oblicima u jezičnom usvajanju (Hyams, 1994., engl. *rootinfinitives*), ističući da snažno morfološki markiran infinitiv u hrvatskome ne može služiti (i ne služi) kao takvo polazište. Istovremeno se sugerira da je

u hrvatskome za takvu ulogu prikladniji manje morfološki opterećen oblik trećeg lica prezenta.

Iako su ova istraživanja o preopćavanjima u jezičnoj proizvodnji odredila i opisala neke obrasce pojednostavnjivanja složene morfologije glagolskog sustava, postoje dva ozbiljnija metodološka ograničenja. Prvo, njihovi su zaključci često samo okvirni i zahtijevaju daljnja istraživanja. Rezultat je to vrlo zahtjevne (naročito vremenski) metode proučavanja korpusa, zbog koje su te analize ograničene na samo jedno dijete iz HKDJ-a ili na svega nekoliko mjeseci jezičnog razvoja tog djeteta, što ističu i sami autori. Drugo, nijedan od autora nije posvetio čitavo istraživanje opisu i određivanju uzroka preopćavanja i morfoloških odstupanja. Sukladno tomu, zaključci se temelje na izoliranim primjerima, bez kvantitativnih i detaljnih kvalitativnih podataka o broju i vrstama preopćavanja.

U ovom će se istraživanju analizirati svi dostupni podatci, dakle, svi zapisi sve troje djece u HKDJ-u (riječ je o 136 zapisa jednosatnih snimaka). To je do sada najiscrpnije istraživanje temeljeno na HKDJ-u. Također, preopćavanja neće biti opisana samo na temelju izoliranih primjera. Bit će izdvojena svaka pojava glagolskog preopćavanja u HKDJ-u kako bi se omogućila detaljna analiza.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovog istraživanja bio utvrditi mogu li se preopćavanja u hrvatskome objasniti pripadnošću glagolskim vrstama, odnosno formalnim osobinama pojedinih glagolskih vrsta.

Pretpostavljeno je da će transparentnost glagolske paradigme utjecati na preopćavanje. Transparentnije glagolske vrste pružit će okvir unutar kojeg se preopćava, dok će manje transparentne glagolske vrste pokazati sklonost preopćavanju.

Pretpostavljeno je i da će produktivnost glagolske paradigme utjecati na preopćavanje. Produktivne glagolske vrste neće pokazivati tendenciju preopćavanja, već pružiti okvir unutar kojeg se preopćava.

3. METODA

Do spoznaja o preopćavanju glagolskih osnova u ovom se istraživanju došlo proučavanjem korpusa transkripata spontanoga govornog jezika troje djece koja usvajaju hrvatski kao materinski jezik. Proučavana djeca su Antonija, Vjeran i Marina. Antonija je snimana 42 puta, od kronološke dobi 1;3 do kronološke dobi 2;8. Vjeran je sniman 58 puta, od kronološke dobi 1;2 do kronološke dobi 3;2. Marina je snimana 36 puta, od kronološke dobi 1;5 do 2;11. Kod Antonije i Marine nedostaju zapisi unutar po jednog mjeseca u navedenom razdoblju (Antonija 1;8 i Marina 2;4). Djeca pripadaju obiteljima više srednje klase i

odrastala su u gradu Zagrebu ili prigradskom prstenu. Detaljniji biografski podatci te podatci o snimanjima mogu se pronaći u datoteci *Pročitaj_me* (engl. *readme.pdf*) koja je sastavni dio Hrvatskog korpusa dječjeg jezika (dostupno na poveznici <http://childes.psy.cmu.edu/data/Slavic/Croatian.zip>).

Tijekom formiranja HKDJ-a označena su i kodirana neka od preopćavanja. Neka preopćavanja nisu bila prepoznata kao takva, već su klasificirana kao morfološke pogreške bez dodatnog objašnjenja ili su, zbog nedovoljne sustavnosti, prevedena.

U HKDJ-u, kodiranom prema sustavu pravila CHAT (dio baze dječjeg jezika CHILDES – MacWhinney, 2000.), mogu se označiti pogreške ili odstupanja u iskazima. Pogreška se označava u iskazu govornika, a objašnjava u zasebnom retku *err*. U primjeru 1. vidljivi su označavanje i opis leksičke pogreške. Preopćavanja su kodirana na sličan način. U retku *err*, nakon navođenja preopćenog i ciljnog oblika, preopćavanje je opisano kao \$MOR \$REG. To je uobičajeni kôd kojim se prema pravilima CHAT-a, koji je stvoren kako bi omogućio univerzalnu čitljivost zapisa dječjeg jezika, opisuju preopćavanja. Tako se u kasnijoj analizi preopćavanja mogu lako razdvojiti od ostalih morfoloških pogrešaka.

Primjer 1. Primjer označavanja pogreške u iskazu

*SAN: gdje pliva riba?
*MAR: na [*] molu [: moru].
%err: na = u \$LEX

Govornici: MAR = Marina; SAN = Sandra, majka

Tijekom ovog istraživanja ranije označene morfološke i sintaktičke pogreške i odstupanja ponovno su kodirani kako bi se pronašla i označila preopćavanja koja nisu zabilježena prvim kodiranjem. Provjerene su i ostale linije zapisa te su označena preopćavanja koja nisu ranije obilježena.

Svi pronađeni iskazi koji su sadržavali preopćavanja izdvojeni su u zasebnu datoteku tabličnog kalkulatora (Microsoft Office Excel) u kojoj je svaki preopćeni glagol opisan s pomoću nekoliko kategorija. Kategorije su prikazane u tablici 5.

Tablica 5. Prikaz kategorija opisa svakog iskaza s glagolskim preopćavanjem

iskaz	sad to napisam [: napišem].
govornik	ANT
kronološka dob	1;10
glagol	napisati
glagolska vrsta – nepreopćeno (GVN)	9
transparentnost (GVN)	2
produktivnost (GVN)	–

glagolska vrsta – preopćeno (GVP)	1
transparentnost (GVP)	6
produktivnost (GVP)	+
oblik	prezent
lice	1
broj	jednina
rod	/

Ovakvo je označavanje, uz uporabu opcije filtriranja ćelija, omogućilo usporedbu broja i vrsta preopćavanja, određenje najčešćih obrazaca preopćavanja te najčešćih oblika koji se preopćavaju. Također, podatci o govorniku i kronološkoj dobi omogućili su da se broj i vrsta preopćavanja prate individualno ili grupno s obzirom na kronološku dob.

4. REZULTATI

U HKDJ-u se preopćavanja pojavljuju kod sve troje djece. Pri tome su među djecom vidljive razlike. Prvi primjer preopćavanja glagolske osnove kod Antonije i Marine zabilježen je u kronološkoj dobi 1;6 – obje su preopćile treće lice jednine glagola pisati, dok je kod Vjerana zabilježen tek u kronološkoj dobi 1;10. Također, Antonija ima najveći broj preopćavanja glagolske osnove (41), za njom slijede Marina (15) i Vjeran (12). U Antonijinu se korpusu takvi glagoli pojavljuju najujednačenije, u dvanaest od promatranih petnaest mjeseci. Kod druge djece riječ je o manjem broju mjeseci: sedam (Marina) i šest (Vjeran).

Preopćavanja u Hrvatskom korpusu dječjeg jezika pronadena su u više glagolskih vrsta. Ukupno ona čine 43% svih glagolskih preopćavanja (gledano u pojavnica). Ostala se preopćavanja odnose na preopćavanje glagola *htjeti* i *moći* (primjer 2. i primjer 3) u prvom licu jednine prezenta te na neke druge, malobrojne i individualne primjere.

Primjer 2.

*ANT: ja oćem [*] t(v)oj, neću ovaj.

*MAR: oćem [*].

Primjer 3.

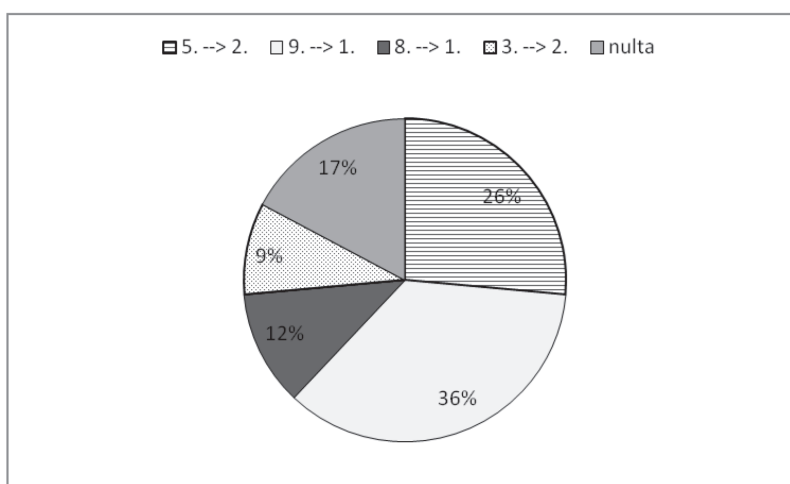
*VJE: vidi kak se možem [*] uvako [: ovako].

*ANT: ne [/] ne [/] ne možem [*] ja.

U preopćavanja nisu ubrojene primjene trećeg lica jednine prezenta glagola umjesto drugih glagolskih lica ili vremena. Sukladno Katičić (1997.), proizvodnja je ovakvih oblika smatrana prvom fazom samostalne proizvodnje u kojoj dijete proizvodi morfološki najmanje označene oblike. Kako se takve zamjene pojavljuju bez obzira na glagolsku vrstu ili na glagolsku paradigmu općenito, one nisu ubrojene u proučavana preopćavanja.

Od ukupnih preopćavanja glagolske osnove određen postotak pripada u glagole nultih vrsta (17%). Od ostalih pojavljuju se preopćavanja prema prvoj glagolskoj vrsti (Barić i sur., 1997.: prvi razred pete vrste) te prema drugoj gla-

golskoj vrsti (Barić i sur., 1997.: četvrta vrsta). Najveći je postotak preopćavanja devete glagolske vrste (Barić i sur., 1997.: drugi razred pete vrste) prema prvoj (Barić i sur., 1997.: prvi razred pete vrste) (36%). Nakon toga slijede preopćavanja pete glagolske vrste (Barić i sur., 1997.: druga vrsta) prema drugoj (Barić i sur., 1997.: četvrta vrsta) (26%). Nešto se manje preopćavaju osma glagolska vrsta (Barić i sur., 1997.: treći razred pete vrste te djelomično četvrti razred pete vrste) prema prvoj (12%) te treća glagolska vrsta (Barić i sur., 1997.: prvi razred treće vrste) prema drugoj (Barić i sur., 1997.: četvrta vrsta) (9%). Ova su preopćavanja prikazana na slici 2. i detaljno opisana u nastavku.

Slika 2. Postotci glagola određenih glagolskih vrsta kod kojih se pojavljuje preopćavanje

4.1. Preopćavanja u petoj glagolskoj vrsti prema drugoj – 26% (Barić i sur., 1997.: druga glagolska vrsta prema četvrtoj)

Formalna složenost pete (Barić i sur., 1997.: druge) glagolske vrste očituje se u potrebi za zamjenom čitavog sklopa koji sadržava infinitivni nastavak (*-n-u-ti*) s novim sklopom koji sadržava prezentski nastavak (*-n-e-m*). Međutim određen broj preopćavanja koji se pojavljuje u ovoj glagolskoj vrsti vjerojatno uzrok ima i u drugim, fonološkim razlozima. Naime, skup C–n koji je karakterističan za neke glagole ove glagolske vrste teško je izgovorljiv i njegova sustavna zamjena vjerojatno je povezana s lakšim izgovorom zamjenskog skupa. Takve se zamjene pojavljuju kod sve troje djece u korpusu, a sastoje se od ispuštanja jednog od konsonanata u skupu C–n ili njegove zamjene vokalom (primjer 4, primjer 5, primjer 6).

Primjer 4. Ispuštanje konsonanta u skupu C–n u prezentskoj osnovi

*MAR: dig(n)i mi.

*VJE: ne mak(n)i xx.

*ANT: to mi meti [ːmetni] tu.

Primjer 5. Ispuštanje konsonanta u skupu C–n u infinitivnoj osnovi

- *MAR: ne kak(o) [//] i juu # e ovak(o) molaš [: moraš] &ku # ovak(o) digut [: dignut] ju i onda # ovak po &gu +/.
- *VJE: sa(d) će se diguti [: dignuti].
- *ANT: e tu sam ti metula [:metnula].

Primjer 6. Zamjena konsonanta vokalom u skupu C–n

- *VJE: pevunuo [: prevrnuo] se jedna vlak.

Međutim osim ovakvih izgovorno uvjetovanih odstupanja, u glagolima ove glagolske vrste često je preopćavanje na morfološkoj razini, odnosno preuzimanje paradigme glagola druge (Barić i sur., 1997.: četvrte) vrste (–iti→ –im). Takvo je preopćavanje vidljivo kod sve troje djece, ali najčešće je u Antonijinu korpusu.

Primjer 7. Preopćavanje prema drugoj (Barić i sur., 1997.: četvrtoj) vrsti (–iti→ –im)

- *MAR: ja ću se čučiti[:čučnuti] xx.
- *VJE: oce [: oće] [//] oe [: oće] to (s)kiniti [:skinuti].
- *VJE: sa(d) emomakit [: maknut] kipel [: kiper].
- *ANT: očemo tebi metiti [:metnuti] bošića?
- *ANT: ja ću digiti [:dignuti] malo.

U ovakvim primjerima može se vidjeti da je došlo i do morfološki (ne samo fonološki) uvjetovane zamjene; nije samo došlo do ispuštanja suglasnika nego i do promjene čitave paradigme prema drugoj (Barić i sur., 1997.: četvrtoj) (–iti→–im). Očigledan je razlog tomu netransparentnost (ili nedovoljna transparentnost) paradigme u kojoj je, uz čestu izgovornu složenost, potrebno i osim zamjene prezentskog nastavka infinitivnim (kao na primjer u *dig–i–ti→dig–i–m*) provesti složenu zamjenu) –u– iz infinitivne osnove u –e– iz prezentske osnove i obrnuto (*dign–u–ti→dign–e–m*).

4.2. Preopćavanja u devetoj glagolskoj vrsti prema prvoj glagolskoj vrsti – 36% (Barić i sur., 1997.: drugi razred pete vrste prema prvom razredu pete vrste)

Najveći ukupan broj preopćavanja pojavljuje se unutar ovog obrasca preopćavanja. Glagoli devete vrste (Barić i sur., 1997.: drugi razred pete vrste) preopćavaju se prema prvoj vrsti (Barić i sur., 1997.: prvi razred pete vrste), najtransparentnijoj glagolskoj paradigmi u hrvatskome. Naime, u ovoj vrsti ne dolazi do promjene između prezentske i infinitivne osnove, odnosno one su jednake. Također, za razliku od druge glagolske vrste u kojoj se glagolske osnove ne mijenjaju (Barić i sur., 1997.: četvrta vrsta), u prvoj vrsti ne dolazi ni do promjene osnove u trećem licu množine (ono se tvori dodavanjem nastavka –ju).

Prema prvom razredu preopćava se tvorba prezentske osnove u više lica prezenta te u imperativu. Preopćavanja se nalaze u korpusu sve troje djece (primjer 8, primjer 9, primjer 10, primjer 11).

Primjer 8. Preopćavanje prezentske osnove (prezent) – 1. lice jednine

- *VJE: daj da ti donesem maleni mali puh da puham [: pušem] nos curi.
*ANT: sad to napisam [: napišem].
*MAR: samo sam sad pisam [: pišem] ovak(o) malo.

Primjer 9. Preopćavanje prezentske osnove (prezent) – 3. lice jednine

- *ANT: ona je mala beba # vidiš da ona <puza> [: puže] [>].
*MAR: ajd sad [/] a di [: gdje] slaga [: slaže] štaladiš [: radiš].

Primjer 10. Preopćavanje prezentske osnove (prezent) – 3. lice množine

- *VJE: vikaju [: viču].
*MAR: vidi tu se citaju [: čitaju] i pisaju [: pišu].

Primjer 11. Preopćavanje prezentske osnove (imperativ)

- *VJE: slagaj [: slaži].
*ANT: daj napisaj [: napiši] jugić.
*MAR: ajd ti plesaj(*2) [: pleši].

4.3. Preopćavanja u osmoj glagolskoj vrsti prema prvoj – 12%

(Barić i sur., 1997.: treći razred pete vrste te djelomično četvrti razred pete vrste prema prvom razredu pete vrste)

U osmoj se vrsti pojavljuje mali postotak glagola. Sukladno tomu, i preopćavanja su malobrojna. Ipak, primjećuje se preopćavanje prema prvoj glagolskoj vrsti.

Primjer 12. Preopćavanje prezentske osnove (prezent) u prvom razredu pete vrste

- *MAR: i kašljam [: kašljem].
*ANT: a jelkašaš [: kašlješ]?
*VJE: a vidi ja se tu penjam [: penjem].

4.4. Preopćavanja u trećoj glagolskoj vrsti prema drugoj – 9%

(Barić i sur., 1997.: prvi razred treće vrste prema četvrtoj vrsti)

Osim teškoća pri tvorbi prezentske i infinitivne osnove, u ovoj se glagolskoj vrsti pojavljuju i preopćavanja koja nastaju zbog specifičnosti tvorbe perfekta. Naime, glagolski se pridjev radni tvori od prezentske osnove samo za muški rod (u ostalim glagolskim paradigmama u hrvatskome navedeno vrijedi za sva tri roda), dok se srednji i ženski rod tvore od infinitivne osnove.

Primjer 13. Preopćavanje infinitivne osnove (infinitiv)

- *VJE: o oce [: oe] viditi[: vidjeti].
*VJE: <ja éu vrtit [: vrtjeti].> [>]

Primjer 14. Preopćavanje tvorbe muškog roda glagolskog pridjeva radnog prema infinitivnoj osnovi

- *MAR: ona su [/] onda smo mi plazne [: prazne] tamovidili [: vidjeli].

5. RASPRAVA

Rezultati pokazuju da su u korpusima sve troje djece pronađena preopćavanja koja se mogu objasniti smještajem glagola u paradigmu glagolske vrste kojoj ne pripadaju. Pri tome su kao okviri za preopćavanje poslužile prva i druga glagolska vrsta (Barić i sur., 1997.: prvi razred pete vrste te četvrta vrsta). Prva i druga glagolska vrsta najtransparentnije su glagolske vrste. Istovremeno, one su i produktivne.

Promotre li se peta i deveta vrsta (Barić i sur., 1997.: druga te drugi razred pete vrste) koje su produktivne, ali ne i transparentne, primjećuje se da su one podložne preopćavanju. Glagoli šeste vrste općenito su u Hrvatskom korpusu dječjeg jezika rijetki. Antonija i Vjeran služe se dvjema natuknicama te glagolske vrste, dok Marina rabi jednu. Zanimljivo je da je u ovom razdoblju jezičnog razvoja za Antoniju pravilno formiranje prezenta ove glagolske vrste toliko teško da pribjegava ponavljanju oblika rabljenog u roditeljskom iskazu, bez ikakvog dodavanja prikladnog morfema kojim se označava lice (primjer 15) ili bez uporabe neutralnog oblika koji odgovara trećem licu jednine. Važno je napomenuti da je ovakva vrsta odstupanja, uporaba glagolskog oblika koji odgovara primjeni u nekom drugom licu, najrjeđi način griješenja u dječjem jeziku evidentiranom u HKDJ-u.

Primjer 15. Uporaba pogrešnog oblika glagola *žstanovati*'

*ANT: a di [: gdje] mi stanuju [*]?

*ANT: a di [: gdje] je tata (s)tanuju [*]?

Pretpostavke ovog istraživanja prema kojima su transparentnost i produktivnost čimbenici koji omogućavaju lako usvajanje određene glagolske paradigme ovim se podacima mogu djelomično potvrditi. S obzirom na to da ne postoji preopćavanje prema produktivnim glagolskim vrstama, već samo prema onima koje su i produktivne i transparentne, može se zaključiti da samo produktivnost ne određuje smjer preopćavanja. Kako ne postoje glagolske vrste koje su transparentne, ali ne i produktivne, ne može se odrediti je li transparentnost sama dovoljna za uspostavu smjera preopćavanja. Iako bi se to moglo pretpostaviti, rezultati ovog istraživanja sa sigurnošću potvrđuju da su glagolske vrste prema kojima se preopćava transparentne i produktivne. Također, važno je napomenuti da su vrste prema kojima se preopćava, prva i druga, i prema kriterijima Jelaske (2005.) i najplodnije vrste, to jest vrste s najviše članova.

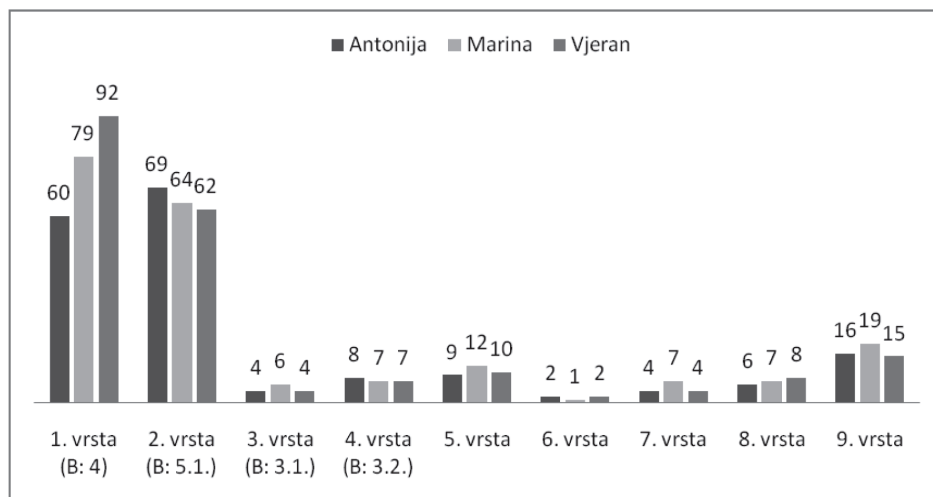
Ukupan broj preopćavanja zabilježenih u HKDJ-u nije velik. On ne zahvaća ni u jednom razdoblju sve glagole određene vrste. Međutim o relevantnosti je brojeva u kontekstu proučavanja korpusa teško govoriti. Razlog su tomu dva ograničenja korpusne metode.

Prvo ograničenje definirali su Tomasello i Stahl (2004.). Oni su dokazali da je metoda uzorkovanja korpusa dva puta na mjesec nedovoljna za zahvaćanje čak i pogrešaka ili odstupanja srednje čestotnosti (za pogrešku kakva se proizvodi jedanput na dan bilo bi potrebno 10 sati snimanja na tjedan). U skladu s time, iako ovaj način određivanja učestalosti pogrešaka maksimalno

iskorištava podatke iz korpusa, problem su podatci koji nisu zahvaćeni uzorkovanjem. Na primjer, da bi se samo jedanput zahvatila pogreška koju dijete proizvodi prosječno jedanput na dan (dakle, 7 puta na tjedan), potrebno je 10 sati snimanja na tjedan. Osim toga, mali uzorci ne mogu obuhvatiti pogreške koje su česte, ali kratkovječne (Rowland et al., 2005.). Također, zbog utjecaja čestotnosti teško će obuhvatiti česte pogreške koje se pojavljuju u konstrukcijama niske učestalosti (Rowland i Fletcher, 2006.).

Drugo metodološko ograničenje jest distribucija glagola prema glagolskim vrstama i razredima. Najviše glagola u hrvatskome jeziku pripada transparentnim glagolskim vrstama. Unutar tih paradigmi nalaze se i mnogi od najčešćih hrvatskih glagola. Kako je čestotnost jedan od kriterija usvajanja, preciznije, dijete će usvojiti ono što češće čuje, većina je glagola koje djeca rabe upravo unutar navedenih vrsta. Na slici 3. prikazan je broj natuknica glagola prema pojedinim glagolskim vrstama kod sve troje djece (Hržica, 2011.). Vidljivo je da najveći broj natuknica pripada prvoj i drugoj vrsti (Barić i sur., 1997.: četvrta i peta prvi razred). Sukladno ovim podacima može se pretpostaviti da djeca ne dolaze često u poziciju u kojoj moraju provoditi morfološki složene postupke transformacije glagolske osnove.

Slika 3. Broj glagola (natuknica, ukupno) u korpusu prema glagolskim vrstama (izvor: Hržica, 2011.)

Preopćavanja, kao i ostala odstupanja u dječjem jeziku, rijetko su zahvaćena korpusima niske čestotnosti snimanja. Međutim pregled pojave preopćavanja ove vrste sugerira da se ona pojavljuju (ili da se pojavljuju u većoj mjeri) s porastom broja glagola u drugoj godini života. I istraživanja u drugim jezicima pokazala su da porastom broja glagola raste i broj raznovrsnih paradigmi, a mogućnost zapamćivanja pojedinog oblika glagola nije dovoljna za novu ekspanziju rječnika. U skladu s time, ubrzano se usvajaju nove morfološke paradigme, pri čemu su složenije paradigme značajan problem i njihovo je preopćavanje jedna od strategija jezičnog usvajanja.

6. ZAKLJUČAK

Ovo je istraživanje pokazalo da se korpusnom metodom mogu izdvojiti i opisati strategije preopćavanja glagolskog sustava te provjeriti teorijske postavke o jezičnom razvoju. Transparentnost se glagolske paradigme, u skladu s tipološkim teorijama jezičnog usvajanja, pokazala važnim čimbenikom u usvajanju glagolskog sustava. Ovime se, za razliku od istraživanja koja su teorijski bliskija univerzalnosti jezičnog razvoja (primjerice, Pinker, 1995.), pokazuje kako je za hrvatski, u skladu s pretpostavkama tipoloških teorija, karakteristična rana ovladanost sustavom glagolskih ličnih nastavaka, a problematično se u usvajanju pomiče na razinu formiranja glagolskih osnova. Također, sustav transparentnosti omogućava da se usvajanje glagolskog sustava prati preko više težinskih razina, a ne unutar binarnog sustava (pravilni vs. nepravilni glagoli). Ta osobina hrvatskog jezika omogućava preciznija istraživanja različitih aspekata preopćavanja, to jest različitih razina obrade složenih glagolskih paradigmi.

Složene glagolske paradigme nisu problem samo u ranome jezičnom usvajanju. Njihovo cjelovito svladavanje dugotrajan je proces koji zadire i u kasnije doba jezičnog razvoja. Preopćavanja su sastavni dio urednoga jezičnog razvoja, jedan od načina na koji se dijete suočava s velikim brojem složenih jezičnih pravila. Međutim preopćavanja mogu biti i signal problema u jezičnom usvajanju. Ako se takva odstupanja pojavljuju u razdoblju u kojem u urednome jezičnom usvajanju nestaju, ili u neuobičajenom broju, mogu biti znak mogućih teškoća. Za precizno određenje razdoblja nestajanja takvih oblika kod većine urednih govornika nužno je ujediniti nekoliko metodoloških postupaka. Uz prikladne roditeljske ljestvice, na temelju je dobivenih podataka moguće oblikovati zadatke koji bi mogli biti primijenjeni kod nešto starijih ispitanika.

Proučavanje i opis preopćavanja omogućavaju spoznaju o tome kada se i u kojoj mjeri ona pojavljuju, ali i pruža smjernice za razvoj testnog materijala namijenjenog procjeni usvojenosti složenih aspekata glagolske morfologije. Zadatak u kojem bi se od ispitanika tražilo da proizvede određene glagolske oblike poštujući pri tome sva pravila mogao bi razlikovati ispitanike urednoga jezičnog razvoja od ispitanika s mogućim jezičnim teškoćama prema broju ili vrsti preopćavanja. Također, takvi bi podatci bili istraživački važni, s obzirom na to da se preopćavanja u većini jezika proučavaju unutar binarnog sustava pravilnih naspram nepravilnih glagola, uz pretpostavku da je riječ o dvjema različitim razinama obrade (pregled: Dabrowska, 2001.). S obzirom na podatke pronađene u hrvatskome, nameće se pitanje o vrsti (vrstama) jezične obrade glagolskog sustava u hrvatskom i njemu tipološki sličnim jezicima.

LITERATURA

- Andel, M., Klampfer, S., Kilani-Schoch, M., Dressler, W., Kovačević, M. (2000). Acquisition of verbs in Croatian, French and Austrian German – an outline of a comparative analysis. *Suvremena lingvistika*. 1–2., 49–50, 5–25.
- Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V., Znika, M. (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: školska knjiga.
- Bošnjak Botica, T. (2012). Kategorija glagolske vrste u hrvatskom jeziku. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za lingvistiku.
- Bittner, D., Dressler, W. U., Marianne Kilani-Schoch (ur.) (2000). *First verbs: On the way to mini-paradigms* (ZAS Papers in Linguistics 18). Berlin: ZAS.
- Dabrowska, E. (2001). Learning a morphological system without a default: the Polish genitive. *Journal of Child Language*. 28, 545–574.
- Demuth, K. (2008). Exploiting corpora for language acquisition research. U: H. Behrens (ur.) *Corpora in Language Acquisition Research: History, methods, perspectives*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Dressler, W. U. i Karpf, A. (1995). The theoretical relevance of pre- and protomorphology in language acquisition. *Yearbook of Morphology*, 1994; 99–122.
- Dressler, W. U., Dziubalska-Kolaczyk, K. D. i Katičić, A. (1996). A contrastive analysis of verbal inflection classes in Polish and Croatian. *Suvremena lingvistika*, 41–42, 1–2, str. 127–138.
- Hržica, G. (2011). Glagolske kategorije aspekta, vremena i akcionalnosti u usvajanju hrvatskog jezika. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za lingvistiku.
- Hyams, N. (1994). Non-Discreteness and Variation in Child Language: Implications for Principle and Parameter Models of Language Development. U: Y. Levy (ur.), *Other Children, Other Languages: Issues in the Theory of Language Acquisition*, 11–40. Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Jelaska, Z. (2005). Glagolske vrste. U: Jelaska, Z. i suradnici, *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 153–185.
- Katičić, A. (1997). Early Verb Development in one Croatian-speaking Child. *ZAS Papers in Linguistics*. 18. 23–38.
- Kovačević, M. (2002.) *Hrvatski korpus dječjeg jezika*. CHILDES project.
- Kovačević, M., Jelaska, Z., Kuvač Kraljević, J., Capanec, M. (2012). *Komunikacijske razvojne ljestvice – Koralje*. Zagreb – Jastrebarsko: Naklada Slap.
- MacWhinney, B. (2000). *The CHILDES Project: Tools for Analyzing Talk*. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Marcus, G. F., Pinker, S., Ullman, M., Hollander, M., Rosen, T. J., Xu, F. (1992). Overregularization in Language Acquisition. (Monographs of the Society for Research in Child Development). 57, 4, serijski broj 228.
- Pinker, S. (1995). Why the Child Held the Baby Rabbits? A Case Study in Language Acquisition. U: Gleitman, L. R. i Liberman, M. (ur.) *An Invitation to Cognitive Science, 2nd Edition – Vol. 1: Language*. Cambridge, Massachusetts: MIT press.
- Rowland, C. i Fletcher, S. (2006). The Effect of Sampling on Estimates of Lexical Specificity and Error Rates. *Journal of Child Language*, 33. 859–77.
- Rowland, C., Pine, J., Lieven, E. i Theakston, A. (2005). The Incidence of Error in Young Children's Wh-Questions. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*. 48:384–404.
- Slobin, D. (1982). Universal and particular in the acquisition of language. U: L. Gleitman i E. Wanner (ur.), *Language acquisition: The state of the art*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Tomasello, M. i Stahl, D. (2004). Sampling Children's Spontaneous Speech: How Much Is Enough? *Journal of Child Language*. 31:101–21.

Overgeneralisations of the verb stem in the acquisition of Croatian language

Acquisition of morphology is a demanding task in language acquisition. Young speakers use diverse strategies to simplify complex segments of language morphology. As a child reaches the competence level of adult speakers the need for such strategies gradually decreases. Studying overgeneralisations, specific types of errors occurring during language acquisition, is a way to reconstruct the mechanisms underlying the strategies of simplification. Previous research and theoretical assumptions emphasise the importance of transparency and productivity of morphological paradigms for overgeneralisations. This paper describes the research on verb overgeneralisations in Croatian language acquisition. The system of verb classes and subclasses was used to classify overgeneralisations. Croatian verbs are classified according to differences between present and infinitive stems and most overgeneralizations consist of picking the wrong stem in building a verb form (e.g. inf. stem *pis-a-* 'write', pres. stem *piš-e-* as in *piš-e-m* 'I write' and overgeneralized form **pis-a-m*). The study is based on data from Croatian Corpus of Child Language (Kovačević, 2002). Croatian Corpus of Child Language is a longitudinal corpus of spoken language transcripts of children acquiring Croatian. Verb overgeneralisations were classified according to their verb class and the verb class of the overgeneralised form. Analysis shows the influence of transparency of verb paradigm on overgeneralisation. Productivity of verb class did not show the effect on overgeneralisation.

Ključne riječi: jezično usvajanje, usvajanje morfološkoga sustava, poopćavanje gramatičkoga sustava, glagolske vrste, hrvatski jezik

Key words: language acquisition, acquisition of morphology, overgeneralisation, verb classes and subclasses, Croatian